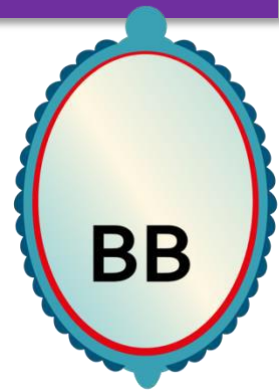

Thema 5

MIJN TAAL en TOS: lessen

Motto:
Taal doe ik op mijn manier!

Inhoudsopgave Thema 5 MIJN TAAL bovenbouw

5.1. ZENDEN EN ONTVANGEN	3
Groep 7. Ruis	3
Groep 8. Wat gebeurt daar nou?	4
5.2. TAAL EN IK	5
Groep 7. Mijn taalprofiel	5
Groep 8. Ervaringsverhalen	6
5.3. OVERAL TAAL	7
Groep 7. Innerlijke taal, maar dan hardop!	7
Groep 8. Innerlijke taal: sturen en naar binnen turen!	9
5.4. HEB JIJ DAT OOK?	10
Groep 7. Herken je dat?	10
Groep 8. Mijn TOS	11
5.5. DAT HELPT!	12
Groep 7 & 8 in gesprek met een ervaringsdeskundige.....	12
5.6. TOS(TI)-MONUMENT	13
Groep 7. TOSwijzer	13
Groep 8. TOS-stop-motion	14

5.1. ZENDEN EN ONTVANGEN

Groep 7. Ruis

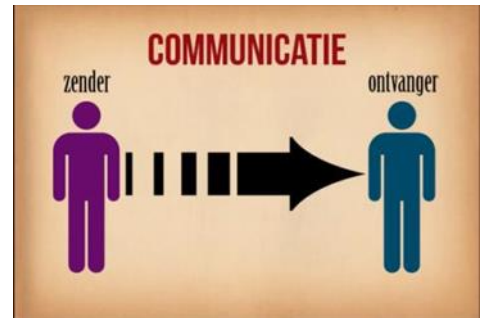
Doel

De leerling kan benoemen wat kan helpen als er in het zenden en/of ontvangen iets is misgegaan.

Materiaal

Digibord:

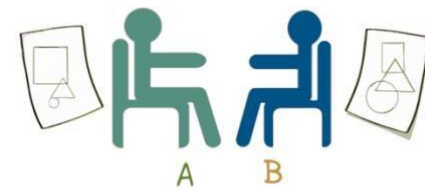
- Zet het filmpje *Communicatie en ruis* klaar ([Deel 2: Communicatie en ruis \(youtube.com\)](#)).
- Zet *Teken-omschrijving* klaar.

Werkwijze

Bekijk het filmpje en zet het zo af en toe stop om te checken of kinderen de boodschap hebben begrepen. Benadruk bij het bespreken twee van de oorzaken van ruis:

- De zender is vergeten belangrijke informatie in de boodschap te stoppen
- De ontvanger pakt de boodschap verkeerd of maar gedeeltelijk uit.

De kinderen gaan in tweetallen oefenen met zenden en ontvangen. Doe het eerst een keer voor samen met de co-teacher of met een leerling.

Elk tweetal pakt pen, papier, iets hards om het papier op te leggen en twee stoelen. De stoelen worden met de rug tegen elkaar gezet.

Leerling B tekent een aantal figuren op een vel papier. Leerling A moet de figuren natekenen zonder de tekening te zien. Het natekenen gebeurt op basis van de beschrijving van leerling B.

De leerlingen vergelijken de tekeningen en bespreken de verschillen. Wat had leerling B beter kunnen omschrijven? Wat zou leerling B hebben getekend als hij of zij beter had geluisterd?

Groep 8. Wat gebeurt daar nou?

Doel

De leerling kan uitleggen dat een communicatieprobleem altijd een gezamenlijk probleem is van zender en ontvanger.

Materiaal

Digibord:

- Zet het filmpje van Mr. Bean klaar ([Bean Misunderstandings | Funny Clips | Mr Bean Official - YouTube](#)). Afspelen tot 2.40 minuten.
- Zet *Situaties* klaar.

Werkwijze

Bekijk en bespreek het filmpje van Mr. Bean. Er is duidelijk sprake van een misverstand tussen de gast en de jongen van het hotel. Wat wilde de jongen van het hotel? Hoe maakte hij duidelijk wat hij wilde? Hoe had hij ook kunnen doen? Waarom deed hij dat niet, denken de kinderen?

Bekijk nu samen de situaties op het digibord. Elke situatie heeft drie scènes.

Bespreek per situatie wat er gebeurt aan de kant van de zender en aan de kant van de ontvanger. Wat gaat er mis. Hoe zou het anders kunnen?

<p>Situatie 1</p> <p>Please the way to the kitchen department?</p> <p>Geen idee wat hij bedoelt.</p>	<p>That</p> <p>O, het lijkt erop dat ik weet waar het is.</p>	<p>That</p> <p>Ik spreek geen Engels.</p>
<p>Situatie 2</p> <p>Een het huwelijk vieren aan hem door.</p>	<p>Hoe? h-h-h...</p> <p>Hoe laat het is? Ja, hoort! Het's verlaten.</p>	<p>Nou, daar heb ik wat mee!</p>
<p>Situatie 3</p> <p>Ik heb zijn hoofdje! Mag ik een pijnstiller?</p> <p>Profesoor eerst paracetamol! Gevoelen bij de draag.</p>	<p>Ik voelde er niks van... en ik weet zijn hoofdje kan ik het niet zien.</p> <p>Dan is wel.</p>	<p>Volgende week probeer ik het op een andere dag. Misschien is er dan een andere dokter. Zonder hoofd.</p>

Groep 7. Mijn taalprofiel

Doel

De leerling kan vragen stellen aan een klasgenoot over de taal of talen die de ander spreekt en vragen van een klasgenoot beantwoorden over de taal/talen die hij/zij zelf spreekt.

Materiaal

Digibord:

- Zet het filmpje *Een meertalige mengelmoes in je hoofd* klaar ([Een meertalige mengelmoes in je hoofd? \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)).
- Zet *Mijn-taalprofiel* klaar.

Printen voor de helft van het aantal leerlingen:
Mijn-taalprofiel.

Werkwijze

Bekijk samen het filmpje *Een meertalige mengelmoes in je hoofd*. Bespreek het kort. Herkennen de kinderen de mengelmoes in hun hoofd?

Laat de groep dan in tweetallen uiteengaan. Zoek koppels bij elkaar die van elkaar verschillen: in het aantal talen dat ze spreken, in hoe verstaanbaar ze spreken of niet, in woordenschat. Samen vullen ze voor elk kind het taalprofiel in.

Kopieer de bladen na afloop van de les, zodat alle kinderen het profiel in hun portfolio kunnen stoppen.

TAALPROFIEL	Naam.....	Naam.....
Welke taal of talen spreek je?		
Welke taal spreek je het best?		
Ken je veel woorden: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Kun je de woorden goed uitspreken: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Kun je goede zinnen maken: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Kun je gesprekken goed begrijpen: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Kun je meedoen aan gesprekken: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Kun je lezen: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Kun je schrijven: • in het Nederlands? • in je andere taal/talen?		
Wat kun je goed?		
Wat wil je beter leren?		
Wat wil je graag nog meer vertellen?		

Groep 8. Ervaringsverhalen

Doel

De leerling kan een groepspresentatie geven over TOS met behulp van een ervaringsverhaal van iemand anders met TOS.

Materiaal

Zet op drie PC's in de klas en/of op de gang de drie filmpjes klaar. Klik op de afbeeldingen van Folkert, Meike en Ernestine om de filmpjes af te spelen.

Folkert: [TOS - De gesloten deur \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Meike: [Kentalis Campagne doelgroep TOS - Meike \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Ernestine: [Ernestine is 17 jaar en heeft een taalontwikkelingsstoornis \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Werkwijze

Verdeel de klas in drie groepen en wijs elke groep een van de genoemde filmpjes toe. Denk van tevoren goed na over de samenstelling van de groepjes en over welk filmpje het beste past bij een specifieke groep.

De groepjes bekijken het hun toegewezen filmpje en bespreken samen wat ze herkennen. Ze bereiden een presentatie van 3-6 minuten voor waarin ze iets vertellen over wat ze van het filmpje vinden in relatie tot hun eigen TOS.

Tijdens hun presentatie laten ze het filmpje aan de rest van de klas zien en beantwoorden ze vragen.

Groep 7. Innerlijke taal, maar dan hardop!

Doel

De leerling weet wat innerlijke taal is en hoe hij/zij innerlijke taal (hardop) kan gebruiken om zichzelf te helpen.

Materiaal

Digibord: zet *Innerlijke-taal-groep-7* klaar.

Werkwijze

Leg uit wat innerlijke taal is. Gebruik de tekst hieronder en vul aan met eigen voorbeelden.

Taal horen we als we praten. We zeggen dingen hardop omdat we willen dat iemand hoort wat we zeggen. Die taal is sociaal, gericht op contact en communicatie. Maar er is ook *innerlijke* taal. Taal die een ander niet hoort. Taal waarin je een gesprek voert met jezelf, stilletjes, in je hoofd. Toen we klein waren hadden we nog geen innerlijke taal. Innerlijke taal ontstaat als we ons de dingen die onze ouders tegen ons zeggen (en onze juffen en meesters) zo *eigen* maken dat die taal van ons wordt. We brengen de sociale taal naar binnen. Dat kun je nog horen bij kinderen van een jaar of 3, 4. Als ze zelf aan het spelen zijn of in bed liggen, praten ze vaak hardop tegen zichzelf.

Je kunt een klein jongetje dan bijvoorbeeld tegen zichzelf horen zeggen: *aai maar, hondje doet niks*. Dat heeft zijn moeder dan al heel vaak tegen hem gezegd. En als het jongetje het nu maar vaak genoeg tegen zichzelf zegt, dan zal hij het hondje durven te aaien.

Als je ouder wordt praat je niet meer hardop tegen jezelf, maar doe je het stilletjes. In je hoofd. Zonder dat iemand het hoort en eigenlijk ook zonder dat je het zelf merkt. Toch zijn er momenten dat ook grote mensen *hardop* tegen zichzelf praten. Bijvoorbeeld als er allemaal dingen niet gaan zoals ze hadden gedacht.

Je kunt je vader dan bijvoorbeeld tegen zichzelf horen zeggen: *Waar heb ik nou mijn sleutels? Dat kan er nog wel bij, ik ben al zo laat. Waarom leg ik die dingen nou ook nooit eens op de goed plek? Als je dat hoort, weet je: hij heeft het niet tegen jou én blijf uit de buurt.*

Doe voor hoe innerlijke taal werkt, bijvoorbeeld door hardop een moeilijke tekst van het digibord voor te lezen en hardop te denken: *He, wat staat daar nou? Moet ik dat woord opzoeken? Ik kan eens kijken op Google. Of misschien snap ik het wel als ik de volgende zin lees. Even kijken... O, dat is wat ze bedoelen.*

Verdeel de klas in twee groepen om te oefenen met het **hardop** gebruiken van innerlijke taal, de ene groep wordt begeleid door jou, de andere groep door de co-teacher.

1. Geef de kinderen uit je groep om de beurt een opdracht (of stel een vraag) die net iets te moeilijk is.
2. Stimuleer de leerling om zelf hardop na te denken over een antwoord of oplossing.
3. Laat de andere kinderen hardop meedenken.
4. Denk zelf ook hardop mee.

Groep 8. Innerlijke taal: sturen en naar binnen turen!

Doel

De leerling weet hoe hij/zij innerlijke taal kan gebruiken om zichzelf te sturen (emoties, gedrag) en om zich een voorstelling te maken van wat er in haar/hemzelf en anderen omgaat.

Materiaal

Digibord: zet *Innerlijke-taal-groep-8* klaar.

Werkwijze

Leg uit wat innerlijke taal is. Gebruik de **blauwe** tekst voor groep 7 en vul aan met eigen voorbeelden.

Voeg aan de uitleg toe dat innerlijke taal helpt bij twee dingen:

- Sturen (gedrag & emoties; planning & flexibiliteit). Door jezelf (hardop) af te vragen wat je wilt bereiken of waar je naartoe wilt werken, stel je jezelf een doel. Door na te denken over wat er mis kan gaan, krijg je zicht op mogelijke belemmeringen. Met een plan kun je doelgericht aan het werk gaan (wat ga ik doen, met wie ga ik het doen, waar ga ik het doen en hoe ga ik het doen) en heb je ook al bedacht hoe je mogelijke belemmeringen kunt oplossen.
- Naar binnen turen (gevoelens, gedachten & overtuigingen van jezelf en anderen). Door (hardop) na te denken over wat je voelt of over wat je denkt of vindt, krijg je zicht op wat zich in jezelf afspeelt (of in een ander) en kun je daar meer invloed op uitoefenen.

Laat zien hoe jij innerlijke taal gebruikt! Laat horen welke denkstappen jij neemt, dan kunnen de kinderen leren van jouw denkproces.

Doe ter afsluiting een denkoefening. Geef de leerlingen steeds voldoende tijd om zich een gedetailleerde voorstelling te maken.

Iedereen staat, met de ogen dicht. Jij leest onderstaande oefening voor.

Stel je voor dat je morgen met vakantie gaat. Je gaat naar een ver land waar het koud is. Zie je het land voor je? De bergen, de sneeuw? Je vraagt je af wat je allemaal mee moet nemen. Heb je een lijstje gemaakt in je hoofd? Staat alles erop? Hoe ga je het allemaal meenemen? Stop je het in een koffer of een rugzak? Loop in gedachten door je huis zodat je de koffer of rugzak kunt pakken. Kan alles erin? Nee, je ziet dat het niet gaat passen. Hoe ga je dat oplossen?

Ga je naar de burens om een koffer te lenen? Bedenk dan hoe je naar de burens loopt, op de bel drukt, wie er opendoet en wat je precies gaat zeggen. Loop in gedachten met de geleende koffer terug naar huis.

Of ga je een koffer kopen? Bedenk dan waar je de koffer gaat kopen, hoe je daar moet komen (ga je lopen, fietsen, met de bus) en hoe je de koffer gaat betalen. Loop in gedachten met de nieuwe koffer terug naar huis.

Stop nu alles wat je mee wilt nemen in de koffer. Het zit erin! Jij kunt met vakantie!

Laat de kinderen een tekening maken van de 'reis' die ze in hun hoofd hebben gemaakt.

5.4. HEB JIJ DAT OOK?

Groep 7. Herken je dat?

Doel

De leerling kan onderscheid maken tussen problemen met uitspraak, zinsbouw, verhaalopbouw, woordenschat, woordvinding, gespreksvoering en het begrijpen van taal.

Materiaal

Digibord:

- Zet het document *Heb-jij-dat-ook* klaar.
- Zet de film *SpraakSaam, de movie* klaar en selecteer van tevoren een aantal fragmenten die je wilt laten zien ([SprakSaam De Movie | TOS \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=SprakSaam)).

Printen (niet dubbelzijdig!) voor alle leerlingen *Mijn-TOS-bovenbouw*.

Bereid de les samen voor zodat je van tevoren voorbeelden (klas, plein, logopedie) kunt verzamelen waarmee je de visualisaties concreter kunt maken.

Werkwijze

Prat met de kinderen over TOS aan de hand van *Heb jij dat ook?* Leg de verschillende visualisaties uit met behulp van voorbeelden en check of de leerlingen ze begrijpen. De betekenis van de visualisaties wordt nog concreter door samen naar *SpraakSaam, de movie* te kijken. Zet de film regelmatig stil en pak de visualisaties erbij.

Herkennen ze wat de jongeren van *SpraakSaam* vertellen?

Kunnen ze wat ze zien en horen in de film verbinden met wat ze zien op de plaatjes?

Ga terug naar de visualisaties. Laat de kinderen een kruisje zetten op de plaatjes die ze bij zichzelf herkennen; ze kunnen deze plaatjes dan later uitknippen. Stimuleer dat kinderen ook op elkaar reageren.

Groep 8. Mijn TOS

Doel

De leerling kan met behulp van de *Mijn-TOS-kaartjes* vertellen over haar/zijn problemen met het uiten en/of begrijpen van taal.

Materiaal

Digibord:

- Zet *Mijn-TOS-bovenbouw* klaar.

Werkwijze

Klassen die vorig jaar nog niet met PeTOS hebben gewerkt, doen de les van groep 7.

Laat de leerlingen de *Mijn-TOS-kaartjes* pakken die ze vorig jaar hebben geselecteerd. Neem met behulp van het document *Mijn-TOS-bovenbouw* de betekenis nog eens door van alle kaartjes.

Alle leerlingen gaan in 20 minuten tijd een presentatie van 1-2 minuten voorbereiden over hun TOS met behulp van de *Mijn-TOS-kaartjes* uit hun portfolio.

Aan het eind van de les houden twee leerlingen hun presentatie. De andere leerlingen doen dat de komende dagen. Plan bijvoorbeeld aan de start van de ochtend en de middag steeds twee presentaties.

MIJN TOS: UITEN				MIJN TOS: UITEN & BEGRIJPEN			
UITEN ik spreek woorden niet goed uit	UITEN ik maak korte zinnen	UITEN ik laat woorden weg	UITEN mijn zinnen lopen niet goed	UITEN BEGRIJPEN ik kan anderen niet goed verstaan en begrijpen	UITEN BEGRIJPEN ik heb een kleine woordenschat	UITEN BEGRIJPEN ik vind het moeilijk een gesprek te voeren	
UITEN ik vraag elkaar woorden verkeerd	UITEN ik kan het woord niet vinden	UITEN mijn verhalen zijn raar		BEGRIJPEN ik heb moeite met lange zinnen en verhalen	BEGRIJPEN ik kan het niet volgen als het te snel gaat	BEGRIJPEN ik kan het niet volgen als ik te veel informatie tegelijk krijg	BEGRIJPEN ik onthoud het niet als ik meer opdrachten tegelijk krijg
MIJN TOS: UITEN				MIJN TOS: BEGRIJPEN			

5.5. DAT HELPT!

Groep 7 & 8 in gesprek met een ervaringsdeskundige

Doel

De leerling weet dat er ook jongeren en volwassenen zijn met TOS en dat er bijeenkomsten zijn voor kinderen en jongeren met TOS.

Materiaal

-

Werkwijze

Besprek in de kring dat er een ervaringsdeskundige TOS langskomt. De ervaringsdeskundige kan een oud-leerling zijn, een jongere van SpraakSaam of een volwassen collega met TOS. Een ervaringsdeskundige TOS is iemand die uit eigen ervaring heel veel weet over TOS en hoe je daarmee om kunt gaan. De ervaringsdeskundige gaat een presentatie geven en daarna mogen de leerlingen haar of hem alles vragen wat ze willen. Geef de leerlingen tien minuten de tijd om vragen te bedenken en deze op te schrijven.

5.6. TOS(TI)-MONUMENT

Groep 7. TOSwijzer

Doel

De leerling weet waar hij/zij informatie kan vinden over TOS (filmpjes, boeken, lotgenotenbijeenkomsten).

Materiaal

Printen: voor alle leerlingen de *TOS-wijzer*, een overzicht van boeken, films, verenigingen en hulpmiddelen over TOS.

Werkwijze

Geef de leerlingen elk een exemplaar van de TOSwijzer. Ze gaan de lijst in groepjes van vier goed bekijken en danzoeken! In de school (bibliotheek, docentenkamer, kamer logopedist, intern begeleider) naar boeken en op internet naar filmpjes, lotgenotenbijeenkomsten en websites. Ze maken foto's en schermafbeeldingen en drukken deze af. Ze schrijven korte teksten over wat ze *vinden* van wat ze vinden.

Op basis van het verzamelde materiaal maken de groepjes op Engels karton een poster met als motto: zo word je wijzer over TOS!

Groep 8. TOS-stop-motion

Doel

De leerling sluit PeTOS positief af met een stop-motion filmpje over het omgaan met TOS gemaakt met materiaal uit het eigen PeTOS-portfolio.

Materiaal

- Digibord:
 - Zet het filmpje *Viva la Veerle* klaar ([Viva la Veerle doe eens wat \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)).
 - Zet het stop-motion-filmpje *Een kijkje in de buurt* klaar ([Het stop motion filmpje van groep 8 'En kijkje in de buurt'. \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)).
- Printen: *Storyboard* voor de helft van het aantal leerlingen
- Portfolio's van de leerlingen.
- Tablets voor de helft van het aantal leerlingen
- App om stop-motion filmpjes te maken

Werkwijze

Bekijk *Viva la Veerle!* Veerle heeft soms veel last van haar TOS, maar ze gaat er positief mee om. Hoe? Door er een heel grappig filmpje over te maken, met tips voor hoe je ermee om kunt gaan.

Net als Veerle gaan de leerlingen grappige stop-motion filmpjes maken met tips over TOS. Laat als voorbeeld het stop-motion-filmpje *Een kijkje in de buurt* zien.

Leg uit dat de kinderen in tweetallen (of viertallen) een filmpje gaan maken over het omgaan met TOS. Ze gebruiken het materiaal uit hun portfolio's om spelers en decorstukken te maken (uitknippen of (voor de leerlingen die hun materiaal intact willen laten) eerst kopiëren en *dan* uitknippen).

1. Ze bedenken een verhaal en ze bedenken wie de spelers zijn in het verhaal. Ze schrijven het op in het *storyboard*.
2. Ze selecteren de spelers en andere attributen uit hun portfolio's.
3. Ze bouwen een decor.
4. Ze zetten de eerste scene in het decor.
5. Ze maken een foto.
6. Ze bewegen de spelers een beetje.
7. Ze maken weer een foto (herhalen totdat alle scenes gespeeld zijn).
8. Ze maken een filmpje van hun foto's.

Bekijk alle filmpjes samen in de klas. Overweeg of de filmpjes ook getoond kunnen worden op de dag/avond dat de leerlingen afscheid nemen van school en of de filmpje geplaatst kunnen worden op de schoolwebsite en/of op YouTube.

Is het een idee om de leerlingen deze laatste PeTOS-les het boek *Hoofd vol TOS* cadeau te geven? Het is een overlevingsgids voor pubers met TOS geschreven door jongvolwassenen met TOS.

Voor de leerkracht die wil leren hoe je een stop-motion-filmpje maakt ([In 6 stappen een stop-motion filmpje maken | Toolbox Mediacultuur \(youtube.com\)](#))

